

DOI 10.51558/2490-3647.2026.11.1.243

UDK 316.647.5:004.738.5
32.019.5:004.738.5

Primljeno: 28. 02. 2026.

Izvorni naučni rad
Original scientific paper

Irena Prskač – Salčin, Selma Ćosić, Elma Huruz Memović

UTICAJ GOVORA MRŽNJE NA DRUŠTVENIM MREŽAMA NA OBLIKOVANJE DRUŠTVENO-POLITIČKIH STAVOVA MLADIH U BOSNI I HERCEGOVINI*

Savremeno medijsko okruženje danas podrazumijeva oblike interaktivnosti posredstvom najrazličitijih komunikacijskih kanala. Promicanje i podržavanje mržnje, nasilja, netrpeljivosti posredstvom medija i drugih komunikacijskih kanala u osjetljivim etnički razjedinjenim društvima, kakvo je bosanskohercegovačko, može rezultirati nemjerljivim posljedicama. Istraživanje je imalo za cilj da u okviru odabrane skupine ispitanika metodom ankete i fokus grupe analizira stepen prepoznavanja i percipiranja sadržaja sa elementima mržnje na društvenim mrežama te izdvoji eventualne oblike uticaja takvih sadržaja na formiranje stavova mladih ljudi u Bosni i Hercegovini. Analiza polazi od stajališta da adekvatni oblici prepoznavanja i osuđivanja svih oblika diseminiranja sadržaja sa elementima mržnje mogu uticati na kreiranje konsenzusa, jedinstva, tolerancije, mira te stabilnog i sigurnog društveno-političkog okruženja u budućnosti. Rezultati istraživanja pokazuju da mladi u značajnoj mjeri prepoznaju sadržaje sa elementima govora mržnje i pretpostavljaju njihove štetne posljedice. Društvene mreže, kao primarni komunikacijski alati mladih, postaju prostor u kojem se identiteti afirmiraju, osporavaju i redefiniiraju, a narativi mržnje često zadobijaju širok domet i legitimitet kroz interakciju korisnika. Govor mržnje na društvenim mrežama ne manifestira se isključivo kroz otvorene i eksplicitne oblike uvreda, već i kroz prikrivene diskurzivne obrasce pri čemu su teme koje se tiču etničkog i religijskog identiteta dominantni okidači za polarizirane reakcije korisnika i proizvodnju dodatne radikalizacije diskursa.

Ključne riječi: mladi; društvene mreže; govor mržnje; politika; sigurnost

* Rad je prezentiran na Naučnoj konferenciji „Društvene i humanističke nauke pred izazovima 21. stoljeća“ koja je održana na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Tuzli 12. 12. 2025. godine.

UVODNE NAPOMENE

Govor mržnje predstavlja jedan od najozbiljnijih društvenih problema u post-dejtonskoj Bosni i Hercegovini. U državi kao što je Bosna i Hercegovina, koja je opterećena ratnim nasljeđem, etničkim podjelama i složenim političkim sistemom, govor mržnje ima snažan uticaj na formiranje identiteta i političkih stavova, posebno kod mladih. Godine 2019. publicirana je studija koja se bavila analizom uloge medija u proizvodnji i širenju sadržaja i podsticanju radikalizacije, potencijalnom jačanju otpornosti mladih na takve sadržaje te navikama i vještinama mladih u kontekstu korištenja medija, njihovom otporu prema problematičnim sadržajima i potencijalnom konstruktivnom učešću u komunikacijskim procesima. Rezultati ovog istraživanja pokazuju da su mladi prepoznavali, u medijima svih formata uključujući i društvene mreže, diseminiranje različitih problematičnih sadržaja, ali ponajviše u formi korisničkih komentara online medija te na društvenim mrežama. „Ovakvi obrasci korištenja sadržaja na društvenim mrežama prije doprinose nego što reduciraju etnonacionalnu distancu, zbog čega su neiskorišteni potencijali za senzibiliziranje mladih za perspektive i interese drugih etnonacionalnih, religijskih i različitih marginaliziranih grupa“ (Hodžić, Sokol 2019: 32). Mladi kao generacija u procesu izgradnje vlastitih vrijednosti i uvjerenja posebno su osjetljivi na poruke koje dolaze iz medija, obrazovnog sistema, političkog diskursa, a naročito u novije vrijeme putem društvenih mreža (Jonev Ćiraković, 2022). Razvoj digitalnih komunikacijskih tehnologija transformirao je način na koji politički akteri komuniciraju sa javnošću. Društvene mreže postale su ključni alat u oblikovanju političkih poruka, mobilizaciji birača kao i upravljanju javnim imidžom. Platforme poput Facebooka, Instagrama, TikTok-a, Twittera omogućile su između ostalog političkim akterima kontakt sa građanima, bez posredovanja tradicionalnih medija. Istovremeno, te iste platforme su u odnosu na tradicionalne medije omogućile puno bržu distribuciju sadržaja koji sadrže elemente govora mržnje, dezinformacija i ekstremnih narativa. U javnom prostoru često se koriste nacionalističke i isključive poruke koje produbljuju nepovjerenje među različitim etničkim zajednicama. Takve retorike utiču na mlade tako što, vrlo izvjesno, učestvuju u oblikovanju njihovih percepcija „drugog“ kao prijetnje. Masovno usvajanje radikalno polariziranih stavova onemogućava razvoj demokratske kulture. Stoga će budućnost političke komunikacije zavisiti od sposobnosti društava da razviju institucionalne, prvenstveno obrazovne ali i druge mehanizme koji će ograničiti destruktivne govore mržnje, a istovremeno očuvati otvoren i pluralni javni prostor.

1. TEORIJSKI I DRUŠTVENI KONCEPT GOVORA MRŽNJE

Sloboda govora završava tamo gdje počinje povreda tuđeg dostojanstva.

John Stuart Mill

Teorijski dio rada razmatra pojam govora mržnje, načine njegovog definiranja te manifestaciju njegovih specifičnih oblika na javnim platformama i u online prostoru. Posebna pažnja posvećuje se načinima na koje se govor mržnje manifestira kao i analizi njegovog uticaja na formiranje društveno-političkih stavova mladih i posljedicama koje iz toga proizlaze.

Razvoj digitalnih tehnologija i ekspanzija društvenih mreža značajno su promijenili način na koji ljudi komuniciraju, razmjenjuju informacije i izražavaju stavove. Iako su društvene mreže omogućile veću slobodu izražavanja i povezivanje pojedinaca širom svijeta, istovremeno su postale prostor u kojem se sve češće pojavljuje govor mržnje. Anonimnost, brzina širenja sadržaja i nedostatak neposredne odgovornosti doprinose tome da se uvredljivi, diskriminatorni i nasilni govori lakše proizvode i šire nego u tradicionalnim oblicima komunikacije. Prije početka analize govora mržnje diseminiranog posredstvom društvenih mreža definirat ćemo šta je zapravo govor mržnje i koje su njegove osnovne karakteristike. Možemo se složiti oko činjenice da govor mržnje predstavlja kompleksan društveni fenomen koji se javlja u različitim oblicima i kontekstima. Iako je široko prepoznat kao komunikacija koja širi netrpeljivost, diskriminaciju, neprijateljstvo prema pojedincima i grupama, u međunarodnom pravu ne postoji univerzalno prihvaćena definicija govora mržnje. Različite naučne discipline, zakonodavstva i međunarodne organizacije nude svoje interpretacije, često prilagođene kulturnim, pravnim i političkim okvirima. U nedavno usvojenoj preporuci CM/Rec(2022)16 Komiteta ministara državama članicama o borbi protiv govora mržnje navedeno je:

“Govor mržnje podrazumijeva svaki vid izražavanja kojim se podstiče, promovira, širi ili opravdava nasilje, mržnja ili diskriminacija neke osobe ili grupe osoba, odnosno kojim se te osobe omalovažavaju, zbog svojih stvarnih ili pripisanih ličnih karakteristika ili statusa kao što je ‘rasa’, boja kože, jezik, vjeroispovijest, nacionalnost, nacionalna ili etnička pripadnost, starosna dob, invaliditet, spol, rodni identitet i seksualna orijentacija.”¹

Akcioni plan Ujedinjenih naroda o govoru mržnje pokrenut 2019. godine definiše govor mržnje kao: „... bilo koju vrstu komunikacije koja napada ili koristi pežorativni

¹ Pristupljeno: februar, 2026. http://www.mhrr.gov.ba/ljudska_prava/MPBos.pdf

ili diskriminatorni jezik za osobu ili grupu na osnovu identiteta, na osnovu vjere, etničke pripadnosti, nacionalnosti, rase, boje kože, porijekla, spola ili drugog faktora identiteta“ (prema Sokol, Čalović 2022).

Najčešće korištena definicija govora mržnje jeste ona koju je formuliralo Vijeće Evrope, i koje pod govorom mržnje podrazumijeva: „... sve oblike izražavanja koji šire, potiču, promoviraju ili opravdavaju rasnu mržnju, ksenofobiju, antisemitizam i druge oblike mržnje temeljene na netoleranciji, uključujući i netoleranciju izraženu agresivnim nacionalizmom i etnocentrizmom, diskriminacijom ili neprijateljstvom prema manjinama, imigrantima ili ljudima imigrantskog porijekla“ (prema Filipović 2020: 16).

Waldron (2012) govor mržnje teorijski razmatra kroz argumentiranje počinjene štete. Prema ovom autoru, govor mržnje nije samo uvredljiv ili nepristojan govor, to je i govor koji napada dostojanstvo i društveni status određene grupe, posebno manjina. On nije isto što i vrijeđanje osjećaja, već napad na dostojanstvo i društvenu jednakost ljudi. Waldron pravi ključnu razliku između uvrede i govora mržnje: prva, može povrijediti nečija osjećanja, a drugo, već, ugrožava nečiji status ravnopravnog člana društva. Waldron iznosi stajalište kako govor mržnje urušava koncept „implicitnog jamstva“, tj. da su ljudi prihvaćeni kao ravnopravni članovi društva jer šalje poruku da određena grupa ljudi nije dobrodošla, potkopava osjećaj sigurnosti i pripadnosti te narušava javno dobro inkluzije. Dakle, prema Waldronu, govor mržnje je javno izražavanje koje negira jednako dostojanstvo članova nekog društva. Pritom, reguliranje ili ograničavanje govora mržnje ne predstavlja promjenu ili kontroliranje stavova i misli ljudi, to nisu ograničenja razmišljanja, već ograničenja opipljivih oblika komunikacije. Riječ „mržnja“ implicira da iza određenog govornog čina stoje strasti i emocije, tj. ona naglašava subjektivne stavove osoba koje objavljuju određenu poruku tako da se problem locira kao problem stava i usredotočuje se na ono što motivira dotični govor (ibidem).

Butler (2021), kroz filozofsku analizu jezika, smatra da je govor mržnje oblik performativnog govora tj. da se radi o govoru koji „nešto čini“ a ne samo „opisuje“. Prema autorici, riječi mogu povrijediti, isključiti ili potčiniti ljude. Govor ima društvenu moć oblikovanja stvarnosti, a uvrede nisu samo „riječi“ već „djelovanje posredstvom jezika“. Autorica smatra da kada neko koristi govor mržnje, on zapravo ponavlja postojeće društvene obrasce diskriminacije, „oživljava“ povijest ponižavanja određene grupe pokušavajući da je smjesti na nižu ljestvicu društvenog položaja. Govor mržnje, prema autorici, nije „izolovan incident“ već dio šireg sistema moći i društvenih normi. Za razliku od Waldrona (2012) koji naglašava dostojanstvo i

sigurnost u društvu, Butler (2021) u prvi plan stavlja jezik kao sredstvo moći. Govor mržnje ne djeluje uvijek isto, njegovo značenje ovisi od konteksta.

Prema Postu (2009), govor mržnje izražava prezir ili neprijateljstvo prema određenim grupama, ali se on mora razumjeti u kontekstu njegove funkcije u društvu, npr. u kontekstu demokratske javne rasprave. Centralni fokus Postovog interesovanja je razmatranje govora mržnje između slobode izražavanja i zaštite od diskriminacije. Postavljajući pitanje da li država smije ograničiti govor mržnje, autor iznosi stajalište da sloboda govora štiti javnu raspravu i da, čak i uvredljiv govor može biti dio demokratskog foruma, a da država ima interes zaštititi dostojanstvo i jednakost građana. Post tako promiče ideju da govor mržnje, automatizmom, nije čin koji treba biti zabranjen već njegova regulacija treba ovisiti od konteksta u kojem se pojavljuje. U kontekstu javnih rasprava čak i govor mržnje može biti zaštićen, ali ne i u društvenim i institucionalnim sferama. Post, dakle, smatra da je govor mržnje izražavanje koje vrijeđa i ponižava različite grupe, ali njegova regulacija mora biti usklađena sa potrebama demokratske, javne rasprave. Na tragu Postovog razumijevanja je i Heinze (2013) koji se fokusira na pitanje ne šta je to govor mržnje, već da li ga treba zabranjivati. Autor smatra da u stabilnim, razvijenim demokratijama govor mržnje ne treba zabranjivati zakonom zato jer sloboda govora ne treba biti ograničena, zabrane mogu ugroziti demokratsku raspravu, a društvo treba reagovati kroz društvene norme a ne kroz, isključivo, zakonsku regulativu. Heinze, u ovom slučaju, misli na društva koja imaju stabilne institucije, zaštićena ljudska prava i razvijenu demokratsku kulturu. To nije slučaj, tvrdi autor, u nestabilnim društvima gdje ograničenja slobode govora mogu biti opravdana. Uvredljiv i diskriminatoran govor upućen različitim društvenim grupama u stabilnim demokratskim okruženjima treba biti pravno dopušten radi zaštite slobode izražavanja.

Kaye (2019) smatra da svaki uvredljiv govor nije govor mržnje koji treba biti podložan zabranama i ograničenjima. Autor pravi razliku između uvredljivog/šokantnog govora koji treba biti zaštićen slobodom izražavanja i govora koji poziva na mržnju i može izazvati štetu i nesagledive posljedice. Kriteriji procjene eventualnog ograničavanja za Kayea su: kontekst, namjera govornika, sadržaj, forma, doseg i vjerovatnoća štete. Dakle, autor smatra da nije dovoljno samo da je govor uvredljiv već da mora postojati stvarna opasnost od njegovih štetnih posljedica. Referirajući se posebno na ulogu društvenih platformi (Facebook, Twitter...) u diseminiranju govora mržnje smatra da je u takvim slučajevima vrlo upitna transparentnost i pravednost pravila koje uspostavljaju privatne kompanije u smislu definiranja i odlučivanja o tome šta je, uopće, govor mržnje.

Pored navedenih različitih definiranja govora mržnje važno je razumijeti i mehanizme širenja govora mržnje. Govor mržnje može se prenositi i širiti na različite načine i putem različitih „kanala“. Tradicionalno, govor mržnje se prenosio verbalno, putem usmene komunikacije (razgovor, šale, debate, klevete itd.), zatim u pisanom obliku, koji obuhvata tekstove u printanim novinama, članke, knjige, letke, itd. U digitalnom okruženju način iskazivanja govora mržnje se u većini slučajeva odvija putem društvenih mreža (Facebook, Instagram, TikTok, YouTube, forumi, itd.) viralnim sadržajima, memovima, komentarima itd. Također možemo primjetiti da se govor mržnje prenosi putem simbola i vizualnih prikaza, grafita, karikatura, odjevnih predmeta itd. Govoru mržnje danas posebno pogoduje napredovanje tehnologije, koja pruža sve više mogućnosti za širenje i podsticanje mržnje i diskriminacije: „Kao oblik informisanja pojavili su se internetski portali, koji objedinjuju različite informacije iz većeg broja izvora, pružajući svojim čitateljima mogućnost da komentarišu određene teme. U tim komentarima je vrlo često sadržan govor mržnje“ (Filipović 2020: 19).

Govor mržnje, dakle, nije ograničen samo na *offline*, stvarni prostor komunikacije, niti isključivo na diseminiranje sadržaja pomoću različitih, tradicionalnih medijskih platformi. Otvaranjem globalne komunikacijske mreže i usavršavanjem tehnoloških platformi omogućena je demokratizacija procesa komunikacije ali je i način razgovora na internetu postao manje civiliziran. Taj digitalni prostor postao je mjesto u kojem cvjetaju neprijateljstvo i govor mržnje. Schmid, Kümpel i Rieger (2024) sistematizirajući dosadašnja istraživanja kojima je fokus govor mržnje na društvenim mrežama navode da su mnogi korisnici interneta širom svijeta izloženi govoru mržnje. Pritom se njihovo definiranje govora mržnje u digitalnom, online prostoru suštinski ne razlikuje od definicija koje uključuje i vidove analogne komunikacija: „Govor mržnje je vrsta neprijateljske online komunikacije usmjerene na društvene skupine s ciljem vrijeđanja, ponižavanja ili omalovažavanja njihovih članova. Kao takav, govor mržnje smatra se ekstremnim izrazom online neuljudnosti, široko definiran kao “obilježja rasprave koja prenose nepotrebno nepoštovan ton“ (Schmid, Kümpel, Rieger 2024). Prema Yang, Lange, Zhang i Walther (2025) govor mržnje ne sadrži samo „neuljudnost“ i „toksičnost“ već i „pogrдне komentare, prijetnje, poticanje na nasilje, diskriminirajući jezik i sadržaj koji veliča ili podržava bilo koji vid ideologije mržnje“. Schmid, Kümpel i Rieger online platforme vide kao savršeno mjesto ne samo za širenje mržnje već i za izvjestan oblik agitacije koji omogućava da se pojedinci povezuju i organiziraju u tzv. *klustere mržnje* na globalnom nivou, a njihova eventualna anonimnost „i nevidljivost drugih pojedinaca mogu potaknuti korisnike da “budu nečuveniji, odvratniji ili skloniji mržnji u onome što govore” (Schmid, Kümpel, Rieger 2024).

Na istom tragu su i Leung i Frank (2020) koji smatraju da pojedinci platforme društvenih medija vide kao resurs za *regrutiranje* pristalica i istomišljenika i pojačavanje straha u zajednici. Autori smatraju da je, posljednjih godina, takvih korisnika društvenih medija, orijentiranih na mržnju, sve više s obzirom da to mjesto percipiraju kao optimalan prostor za objave svojih poruka, trenutni pristup informacijama i komuniciranje sa publikom. Štaviše, oni, tvrde autori, pokušavaju stvoriti svojevrsni *viralni pokret mržnje*.

„Viralni pokret mržnje nastaje kada se pojedinci orijentirani na mržnju udruže kako bi formirali virtualnu zajednicu. „Virtualna zajednica“ definira se kao interaktivni kibernetički prostor u kojem ljudi dijele zajedničku ideologiju i cilj (Bowman-Grieve, 2009.). Mediji koji se koriste u kibernetičkom prostoru ne djeluju samo kao alati za širenje mržnje s drugima na mreži, već djeluju i kao mjesta gdje se ljudi okupljaju kako bi raspravljali o mržnji.“ (Leung, Frank 2020: 71)

U tome im, tvrde autori, pomažu i mnogi dostupni alati poput hashtagova, kojima stvaraju tzv. trendove na mreži. Opasnosti stvaranja ovakvih viralnih pokreta su mnogostruki. Uz pomoć njih pojedinci orijentirani na mržnju mogu učvrstiti percepciju mržnje jer postoje pristaše koji se slažu s vrijednostima koje skupine imaju u svojoj zajednici. Prisutnost ljudi s istim načinom razmišljanja stvara mentalitet *kibernetičke rulje* gdje pojedinci koji imaju isti stav mržnje o određenoj temi mogu dugo i detaljno raspravljati (Awan i Zempi 2017) pojačavajući poruku (Leung, Frank 2020). Na taj način pojedinci izloženi platformama društvenih mreža koje potiču mržnju, tvrde autori, mogu postati i sami dio narativa mržnje. Dakle, različite mogućnosti, poput komentiranja i dijeljenja, olakšavaju uključivanje nepristojnog sadržaja tako da se čak i neuključeni korisnici suočavaju s govorom mržnje.

Clarke i Thompson (2025) navode kako je prevalencija neuljudnosti empirijski procijenjena između 2% (Coe i sur. 2014.) i 20% svih objava koje generiraju korisnici (Coe i sur. 2014; Kolhatkar i Taboada 2017). Neuljudnost u digitalno posredovanim interakcijama, poput odjeljaka za komentare, ozbiljan je društveni problem (Davey i sur. 2023; Santana 2014.). Ima akutne implikacije poput utjecaja na dobrobit (Vogels 2022.), poticanja polarizacije (Allison i Bussey 2020; Chan i sur. 2019) i može negativno uticati na demokratske rasprave na mreži (Kim i Park 2019; Kolhatkar i Taboada 2017, prema Clarke, Thompson 2025).

Način na koji govor mržnje u online prostoru utiče na korisnike, odnosno način na koji ga korisnici percipiraju, ovisi, tvrde autori, od individualnih osobina korisnika, prezentacije poruke i njenog sadržaja (Schmid, Kümpel, Rieger 2024). Sistemati-

zirajući istraživanja u oblasti uticaja govora mržnje u online prostoru na korisnike zaključuju oni koji su žrtve govora mržnje ili su doživjeli neku vrstu prijetnje na osnovu vlastitog identiteta u online prostoru reaguju emocionalnije na takve sadržaje od pojedinaca koji to nisu doživjeli. Govor mržnje u online prostoru može imati iste posljedice kao i bilo koji drugi traumatični događaj (Leets 2002), uzrokovati frustraciju, strah i ljutnju (Masullo Chen i Lu 2017) te izazvati psihološki stres ili čak depresiju. U najosjetljiviju skupinu spadaju žene, koje su osjetljivije od muškaraca na necivilizirani oblik komunikacije (Schmid, Kümpel, Rieger 2024). Također, korisnici izjave i sadržaje koji su u saglasju sa njihovim vlastitim stavovima ne percipiraju kao govor mržnje i obratno. Iako stalni korisnici društvenih medija mogu percipirati i detektovati sadržaje koji su neprimjereni jer se sa njima svakodnevno susreću, isto tako, kontinuiranost njihove izloženosti takvim sadržajima može potaknuti u komunikološkim teorijama poznati proces vakcinacije, odnosno de-nensibilizacije i normalizacije govora mržnje. U suštini, manji stepen njegovog prepoznavanja i reagovanja (ibidem).

Oblici posredovanog govora mržnje u online prostoru mogu biti različiti. Online komentari korisnika (UC) danas su najpopularniji oblik sudjelovanja online publike. Schindler i Domahidi (2021) navode kako su prije dvadesetak godina istraživanja u ovoj oblasti veći fokus stavljala na analizu objava i /ili rasprava foruma online zajednice, blogova i društvenih mreža, a da se gotovo nikako nisu anlizirali sadržaji korisničkih komentara. Iz toga isključuju samo povećan interes za analizom korisničkih komentara vijesti i njihove uloge u demokratskim društvima. Empirijski dokazi pokazali su da ni novinari ni javnost općenito nisu osobito cijenili komentare korisnika, budući da su često bili zlonamjerni. Schmid, Kümpel i Rieger (2024) navode kako neuljudni komentari ili komentari mržnje izazivaju negativne emocije, neprijateljska opredjeljenja i znatno utiču na korisnikova shvatanja sadržaja koji se komentira. Taj fenomen Yang, Lange, Zhang i Walther (2025) analiziraju u svojoj studiji temeljenoj na teoriji društvenog odobravanja. Umjesto individualnog animoziteta kao primarnog pokretača objava mržnje na društvenim mrežama, teorija društvenog odobravanja tvrdi da reakcije drugih korisnika društvenih mreža na objave mržnje pojedinaca potiču učestalost i mržnju naknadnih objava pojedinaca. Suprotno tome, njihova analiza pokazala je da je primanje pozitivnih odgovora na mržnju smanjilo naknadnu mržnju, pojedinci koji nisu dobili odgovor su imali manje naknadnih objava mržnje a korisnici koji su imali „dislajkove” povećali su svoju „toksičnost” u naknadnim objavama sljedeća 3 mjeseca.

Prema Schmid, Kämpel i Rieger (2024) oblik diseminiranja mržnje u online prostoru često je kombinacija audio/video prikaza i teksta. Takvi oblici govora mržnje su idealne platforme širenja netrpeljivosti iz razloga što brže privlače pažnju i lakše se pamte. Prema rezultatima njihove studije, slike i humoristični elementi čine se optimalnim sredstvom širenja govora mržnje putem društvenih medija. Također, implicitni/neizravni govor mržnje u online prostoru ima veći utjecaj nego ekspllicitni/izravni. Upravo implicitni/neizravni govor mržnje obiluje humorističnim i prozodijskim elementima koji doprinose tome da se on percipira samo kao „šala”.

Monge, Matthews i DeAndrea (2024) u analizi utjecaja govora mržnje u online prostoru na korisnike, u svojoj studiji uvode indikatore „postojanosti i perzistentnosti”. Što se uvredljive poruke duže nalaze dostupnim u online prostoru to je njihov štetni utjecaj veći. Autori pretpostavljaju da kada nema odgovora moderatora, odnosno, što duže korisnici vide da neprimjerena objava traje, to više percipiraju da je moderator svjestan objave. Njihovi rezultati su pokazali da veća postojanost povećava percipiranu štetnost i motivira pojedince da veću krivnju pripisuju neaktivnim/neučinkovitim moderatorima koji su bili sposobni intervenirati.

Kada je riječ o superviziji diskursa na društvenim mrežama, dopune Kodeksa za štampane i online medije Bosne i Hercegovine iz 2021. godine ukazuju na odgovornost novinara i urednika za sadržaj korisničkih komentara. Član 2. pod naslovom „Urednička odgovornost“ obavezuje na sljedeće: „Urednik i izdavač odgovorni su za ukupan sadržaj štampanog ili online medija, a time i za publiciranje korisničkih komentara u online komunikacijskom prostoru“ (Vijeće za štampu i online medije 2021).

2. METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

U istraživanju smo krenuli od generalne pretpostavke da sadržaji koji podstiču na isključivost, netoleranciju/netrpeljivost, mržnju prema kolektivnim društvenim identitetima zasnovanim na religiji i etnicitetu/naciju posredovani na društvenim mrežama, odnosno drugim komunikacijskim kanalima, utiču na kreiranje društveno-političkih stavova mladih. Predmet istraživanja je analiza stepena prepoznavanja i razumijevanja krajnjih korisnika društvenih mreža sadržaja sa elementima govora mržnje. Opseg analize uključuje diseminirane sadržaje drugih komunikacijskih kanala odnosno društvenih mreža u formama objava ili komentara. Neka od novijih domaćih istraživanja (Osmić, Turčilo, Mujagić, Šadić, Alibegović, Dudić-Sijamija 2024 i Turčilo, Osmić, Žiga 2017) potvrđuju stajalište u kontekstu kojeg su drugi ko-

munikacijski kanali poput društvenih mreža, za razliku od tradicionalnih medija, primarni komunikacijski alati i platforme zadovoljavanja najrazličitijih komunikacijskih potreba mladih ljudi u Bosni i Hercegovini. Ti komunikacijski kanali služe kao platforme kako za delegiranje i diseminiranje najrazličitijih mogućih tema, tako i za edukaciju i socijalizacijske procese. Uporedo s tim utiču na kreiranje novih i učvršćivanje postojećih društvenih stavova i promociju određenih narativa. Naša analiza nije fokusirana na ulogu društvenih mreža u proizvodnji i širenju problematičnih sadržaja već se odnosi na analizu percepcije, razumijevanja i podložnosti/otpornosti mladih korisnika društvenih mreža na problematične sadržaje. S ciljem da se objasni utiče li govor mržnje na društvenim mrežama na oblikovanje društveno-političkih stavova mladih u Bosni i Hercegovini provedeno istraživanje uključilo je sljedeće pomoćne pretpostavke:

- P.H. 1 Mladi prepoznaju sadržaje sa elementima govora mržnje na društvenim mrežama.
- P.H. 2 Na formiranje mišljenja i stavova mladih utiču problematični diseminirani sadržaji na društvenim mrežama.
- P.H. 3 Mladi učestvuju u komunikacijskim procesima u kojima se na društvenim mrežama diseminiraju sadržaji sa elementima govora mržnje.
- P.H. 4 Mladi reaguju (suprotstavljaju, štite se od) na problematične sadržaje na društvenim mrežama.

Pod terminom “problematicni sadržaji” podrazumijevamo najrazličitiji govor i sadržaje (uključujući slike, karikature, crteže, video ili audio sadržaje) koji mogu podsticati isključivost, netoleranciju i mržnju prema drugim društvenim grupama, društvenim/kolektivnim identitetima u odnosu na etnicitet/naciju ili religiju. Istraživanje je imalo za *cilj* utvrditi da li korisnici prepoznaju, koriste ili dijele problematične sadržaje s elementima govora mržnje te da li takvi sadržaji utiču na njihova mišljenja, stavove, iskustva, ponašanja, vjerovanja, predrasude, poglede, potrebe, motiviranost i reakcije. Analizirani atributi i obilježja odnosili su se, u smislu latentnih varijabli, na osobine i ponašanja ispitanika koja nisu vidljiva i mjerljiva već su analizirana kroz manifestne indikatore: korištenje drugih komunikacijskih kanala i njihovog sadržaja, način prepoznavanja, razumijevanja i upotrebe sadržaja sa elementima govora mržnje, te postupci ispitanika izloženih takvim sadržajima.

Neovisne varijable istraživanja bile su:

- Da li se mladi susreću sa sadržajima sa elementima govora mržnje na društvenim mrežama koje koriste?

- Da li i koje problematične tačke u sadržajima na društvenim mrežama učesnici mogu prepoznati?
- Da li svoju zainteresiranost za problematične sadržaje ispitanici opravdavaju?
- Da li takvi sadržaji utiču na oblikovanje mišljenja mladih o nekim društvenim pojavama, problemima ili identitetima? (Da li u nekoj mjeri utječu na formiranje stavova o nekom etničkom, nacionalnom ili religijskom identitetu?)
- Kako objektiviziraju takve uticaje?
- Da li prijavljuju takve sadržaje i da li su oni reaktivno moderirani ili post-moderirani, sankcionirani?
- Da li znaju kako uputiti žalbu i da li su taj mehanizam koristili?
- Da li ispitanici pretpostavljaju štetnost problematičnih sadržaja?

Ovisne varijable odnosile su se na:

- vrstu komunikacijskih kanala koju ispitanici koriste;
- vrste i tematske oblasti sadržaja za koje su zainteresirani i koje izdvajaju;
- motive i razloge korištenja takvih sadržaja;
- način postupanja i aktivnosti nakon odabira i korištenja pojedinih sadržaja;
- stavovi ispitanika u vezi sa prepoznavanjem štetnosti/korisnosti takvih sadržaja.

U cilju utvrđivanja da li mladi prepoznaju sadržaje sa elementima govora mržnje na društvenim mrežama, odnosno, problematične tačke u sadržajima, načina na koji ih razumijevaju te mogućih objektivizacija i pretpostavljanja njihovih štetnih utjecaja, formirana je fokus grupa. Deskriptivnim metodama i tehnikama neposredne opservacije i procjene, u okviru formirane fokus grupe, ispitanici su imali zadatak na platformama društvenih mreža i/ili u komentarima korisnika pronaći primjer (moguće i više), sadržaja koji podstiču ili šire isključivost, netoleranciju i mržnju prema drugim društvenim grupama, društvenim/kolektivnim identitetima u odnosu na etnicitet/naciju i religiju. U formiranoj grupi dobrovoljno je učestvovalo 16 ispitanika (N=16).² Ispitanici su odabrani u odnosu na pripadnost istoj društvenoj skupini mlađe studentske populacije te shodno kriteriju da su korisnici društvenih mreža. Ujedno, istraživanje je pretpostavilo da je odabrani uzorak ispitanika mogao adekvatno odgovoriti potrebi istraživanja. Ograničavajući faktor istraživanja podrazumijeva

2 Grupu ispitanika činili su studenti druge godine Master studija Odsjeka za komunikologiju/jurnalistiku Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Sarajevu: M.R., A.G., J.P., E.M., A.M., N.M., M.Š., E.Š., A.T., A.H., Š.DŽ., S.K., H.M., S.K., A.S., E.Ć.

da bi rezultati analize mogli biti drugačiji da su ispitanici odabrani drugačijim sociodemografskim kriterijima. Sistemom samoprocjene ispitanici su individualno detektirali, izdvajali i metodom analize sadržaja obrađivali prikupljene materijale te bilježili opredjeljenja za izdvojeni sadržaj. Od ispitanika se očekivalo da prepoznaju narativ diseminiranog sadržaja, društveni kontekst, status i namjere govornika, mjesto tj. platformu gdje se govor pojavljuje, kao i vjerovatnoću da li će taj govor podstaći mržnju, nasilje ili bilo koji drugi vid isključivosti i/ili netolerancije. Ispitanici su, također, imali priliku navesti i bilo koji drugi kontekst koji se u sadržaju pojavljuje. Učesnici fokus grupe imali su priliku navesti i upoznatost sa tim da li je sadržaj moderiran/prijavljen kao neprimjeren (reaktivno moderiran ili postmoderiran), zatim sa popularnošću/dostupnošću sadržaja te dati subjektivni osvrt na mogući uticaj diseminiranog, izdvojenog sadržaja. Neposrednom opservacijom ispitivača izvršena je kategorizacija nalaza analize. Ispitivanje u okviru fokus grupe održano je u periodu decembar 2025. – januar 2026. godine.

U cilju utvrđivanja stepena prepoznavanja sadržaja na društvenim mrežama sa elementima govora mržnje, njihovog razumijevanja te mogućih objektivizacija i pretpostavljanja njihovih štetnih uticaja, pored nalaza u okviru fokus grupe, podaci u formi mišljenja, stavova i iskustava prikupljeni su tehnikom anketnog upitnika i analizirani i interpretirani metodama induktivne i deskriptivne statistike. Upitnik namijenjen odabranom uzorku mladih od 18 godina realiziran je u online formatu, anonimno u februaru 2026. godine. Ispitanici su ispunjavanju ankete pristupili dobrovoljno. Upitnik je imao namjeru detektovati u kojoj mjeri ispitanici formiraju svoje mišljenje u kontekstu problematičnih diseminiranih stavova, odnosno da li takvi sadržaji utiču na oblikovanje njihovog mišljenja o nekim društvenim pojavama, problemima ili identitetima. Ujedno, ispitanici su imali priliku iskazati stepen uključenosti u komunikacijske procese u kojima se na društvenim mrežama diseminira govor mržnje te zainteresiranost za takav vid komunikacije. Anketnim ispitivanjem analizirao se i način na koji se mladi suprotstavljaju, odnosno reaguju na problematične sadržaje te koliki je stepen njihovog poznavanja postupka prijavljivanja i prijavljenih govora mržnje u online prostoru. Upitnik je sadržavao 20 pitanja sa mogućnošću kako višestrukog izbora, tako i mogućnosti iskazivanja vlastitog mišljenja, stava ili iskustva. Ispitanici su na temelju jasno definiranih pitanja iskazivali svoja iskustva, mišljenja, znanja i stavove. Prostorna odrednica istraživanja uključivala je slučajni uzorak na cjelokupnoj teritoriji Bosne i Hercegovine, odnosno ispitivanje je provedeno u grupaciji mladih ljudi rođenih i sa mjestom prebivališta na području Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske, Brčko Distrikta i

van Bosne i Hercegovine. U istraživanju je učestvovalo 25 ispitanika (N=25).

Polazeći od pretpostavke da diseminiranje različitih oblika mržnje, nasilja, netrpeljivosti posredstvom medija i društvenih mreža u osjetljivim, razjedinjenim društvima kakvo je i bosanskohercegovačko može rezultirati teškim posljedicama, istraživanja ovakvog i sličnog konteksta imaju snažnu *znanstvenu i društvenu opravdanost*. U Bosni i Hercegovini, takvoj kakva jeste, online diskurs ima značajan potencijal na oblikovanje stavova mladih. Istraživanja brojnih organizacija, poput UNICEF-a BiH, Fondacije Friedrich Ebert Stiftung (FES) i Mediacentra Sarajevo te projekata medijske pismenosti ukazuju da su mladi u Bosni i Hercegovini među najizloženijim digitalnim informacijskim tokovima. Mladi, između ostalog, formiraju identitet kroz pripadnost grupama, što olakšava usvajanje polariziranih narativa pa je njihova sposobnost pravilnog percipiranja i interpretiranja dominantnih medijskih narativa u online prostoru od neprocjenjive važnosti kako u smislu smanjivanja uticaja problematičnih sadržaja na vlastite stavove i aktivnosti, tako i u smislu suzbijanja diseminacije takvih sadržaja.

Neka od ograničenja ove analize odnose se na eventualno uključivanje drugih metoda i tehnika u segment analize uticaja govora mržnje na formiranje društveno-političkih stavova mladih, a koje izlaze iz kvantitativnog obima ovog rada. One se odnose na mjerne instrumente u okviru kojih bi se analizirale stvarne intencije diseminiranih problematičnih sadržaja, objava i poruka ne samo u okviru društvenih mreža već i u okviru tradicionalnih medijskih formata. Također, analiza nije uključila kvantitativno veći broj ispitanika različitih sociodemografskih karakteristika u dužem vremenskom intervalu. Pretpostavljajući, rezultati bi mogli biti drugačiji i u kontekstu primjene adekvatnijih metoda i tehnika koje bi mjerile trenutne i kumulativne efekte sadržaja sa elementima govora mržnje na stvarne forme prosocijalnog ili antisocijalnog ponašanja mladih. Ujedno, trebalo bi uzeti u obzir da ispitanici ponekad nisu svjesni, niti mogu objektivizirati način na koji određena poruka, ili neki njen segment, utiče na njih i njihovo mišljenje ili ponašanje. Stoga i rezultati ove analize ne sistematiziraju ukupnu sliku uticaja govora mržnje na društvenim mrežama na formiranje društveno-političkih stavova svih mladih u Bosni i Hercegovini. Stepenn reprezentativnosti prikupljenih nalaza može biti samo pokazatelj nekih karakteristika razumijevanja i interpretiranja problematičnih online sadržaja i njihovog utjecaja na formiranje stavova mladih.

Područje analize zauzima prostor komunikoloških, politoloških i sigurnosnih i mirovnih nauka. Prostorno, istraživanja obuhvata teritorij Bosne i Hercegovine, a *vremenski okvir* istraživanja je period decembar 2025. – januar i februar 2026. godine.

3. REZULTATI I INTERPRETACIJA ISTRAŽIVANJA

Istraživanje se temelji na analizi sadržaja objavljenog na društvenim mrežama gdje se govor mržnje pojavljuje u formi objava i korisničkih komentara. Zahvaljujući kvalitativnoj analizi konkretnih primjera objava i komentara s društvenih mreža, s ciljem identifikacije obrazaca govora mržnje, načina njegovog uokvirivanja te reakcija publike, fokus istraživanja nije ostao samo na direktnim oblicima mržnje, već su uzete u obzir i suptilne forme diskriminacije, normalizacija uvredljivog diskursa i opravdavanje neprijateljskih narativa kroz humor ili senzacionalizam. Analizirani sadržaji preuzeti su sa dostupnih društvenih mreža i online portala koji omogućavaju korisničku interakciju. Analiza je obuhvatila individualne objave javnih i anonimnih korisnika društvenih mreža, komentare korisnika na individualne objave te komentare na objave tradicionalnih medija diseminiranih na platformama društvenih mreža. Odabir platformi ovisio je isključivo od izbora ispitanika. Analiza se temelji na denotativnom i konotativnom čitanju sadržaja, društvenom kontekstu i potencijalnim efektima poruka. Ispitanici fokus grupe detektovali su, označili i analizirali ukupno 82 korisnička komentara i objave koji su se, u većini slučajeva, odnosili na reakcije korisnika na objave na društvenim mrežama ali i na individualne objave i audiovizelne sadržaje. Detektovane objave dijelom pripadaju i online platformama tradicionalnih medija. U nastavku eleaborirani i akcentirani su primjeri koji su zabilježili iste ili slične karakteristike svih analiziranih sadržaja.

3.1. Govor mržnje na nacionalnoj/etničkoj osnovi

Ispitanici izdvajaju sadržaje sportskog konteksta, budući da sport predstavlja jedan od najvidljivijih prostora u kojem se kolektivni identiteti intenzivno izražavaju i često instrumentaliziraju. Sportski događaji, navijačka kultura i sportsko novinarstvo analizirani su kao okidači za širenje nacionalističkog govora mržnje, pri čemu se sportski rivalitet često pretvara u etno-nacionalno sukobljavanje. Učesnica/ik fokus grupe M.R. navodi da: *takvi komentari nisu izolovani incidenti, već direktna posljedica narativa koji je objava uspostavila.*

Učesnica/ik fokus grupe M.R. izdvaja objavu o slučaju u kojem je policija u Doboju oduzela majicu s grbom Armije Bosne i Hercegovine jednom građaninu, uz navode da je od njega traženo da se skine na ulici. Naslov je senzacionalistički i emocionalno intoniran, jer naglašava konflikt i viktimizaciju („htjeli su da se skidam na ulici“), čime se podstiče snažna reakcija publike. Kroz takav naslov i vizual obja-

ve slučaj individualnog postupanja policije pretvara se u simbolički događaj s nacionalnim i političkim predzankom. Ovaj primjer predstavlja nacionalistički govor mržnje jer se kroz objavu i naročito kroz komentare proizvodi i normalizira neprijateljski diskurs prema ljudima na osnovu njihove nacionalne i etničke pripadnosti, uz jasno povlačenje linije između „nas“ i „njih“. Iako je povod objave konkretan događaj (oduzimanje majice sa obilježjem Armije BiH), način na koji je sadržaj kadriran i kako publika reagira pretvara individualni slučaj u šire etno-nacionalno sukobljavanje. Dodatno, govor mržnje se manifestira kroz glorifikaciju represije i opravdavanje diskriminacije na nacionalnoj osnovi. Komentari koji izražavaju zadovoljstvo time što je osobi oduzeta majica ili koji poručuju da bi „tako trebalo i drugima“ predstavljaju implicitni poziv na institucionalno nasilje i diskriminaciju prema ljudima određene nacionalnosti. Time se normalizira ideja da pojedinci nemaju jednaka prava u zavisnosti od svog nacionalnog identiteta. Identitet jedne grupe se kriminalizira, dok se druga implicitno predstavlja kao legitimna, dominantna i „vlasnik prostora“, što je tipičan obrazac etno-nacionalističkog govora mržnje u postkonfliktnim društvima (Crnahronikabih, Instagram profil 2025).³

Komentari ispod ove objave predstavljaju posebno izražen oblik nacionalističkog govora mržnje jer sadrže direktne etničke uvrede, stereotipe i ponižavajuće nazive, kojima se cilja čitava grupa ljudi na osnovu njihove nacionalne pripadnosti. Takvi komentari ne raspravljaju o konkretnom događaju ili zakonitosti postupanja policije, već navlače kolektivnu krivnju i opravdavaju diskriminaciju na nacionalnoj osnovi. Na taj način komentari aktivno doprinose normalizaciji mržnje, jačanju etničkih podjela odražavajući nacionalističke narative koji u digitalnom prostoru reprodukuju ratnu retoriku i isključivost. Podrška postupcima, uz poruke da je „tako trebalo“ ili da bi se isto desilo i drugima, pokazuje kako se institucionalno nasilje opravdava i poželjno prikazuje kada je usmjereno prema „drugima“. Time se šalje poruka da određene nacionalne grupe ne zaslužuju ista prava, dostojanstvo i zaštitu. Također, prisutno je etiketiranje i kolektivno pripisivanje, gdje se pojedinac više ne posmatra kao osoba, već kao predstavnik čitavog naroda. Ovakva logika briše individualnu odgovornost i zamjenjuje je etničkom pripadnošću, što je klasičan mehanizam nacionalističke propagande i govora mržnje. U komentarima se jasno vidi i revizionistički diskurs u kojem se simboli jedne zajednice kriminaliziraju, dok se simboli druge implicitno predstavljaju kao legitimni i dominantni. Učesnica/fokus grupe M.R. navodi: *Dodatno, govor mržnje se očituje kroz normalizaciju kolektivne*

3 Pristupljeno 22.12.2025., https://www.instagram.com/p/DR8_mJqCH3s/?img_index=1

prijetnje, gdje se pojedinačni slučaj koristi kao upozorenje drugima šta ih može zadesiti ako javno iskažu svoju nacionalnu pripadnost. Komentari koji odobravaju oduzimanje odjeće ili sugeriraju da je osoba „dobro prošla“ jer nije doživjela teže posljedice, nose poruku zastrašivanja i implicitnog nasilja. Time se proizvodi klima straha koja obeshrabruje pripadnike ciljane grupe da ravnopravno učestvuju u javnom prostoru. Još jedan važan element govora mržnje prisutan u ovim komentarima jeste instrumentalizacija institucija za etničko discipliniranje. Policijska se u komentarima ne posmatra kao neutralna institucija, već kao sredstvo „zaštite“ jedne etničke zajednice od druge, što dodatno produbljuje etničke podjele i legitimizira selektivnu primjenu moći. Ovakav narativ doprinosi percepciji da zakon ne vrijedi jednako za sve, već zavisi od nacionalne pripadnosti. Veoma ilustrativan podatak je i da objava ovog profila ima 3,6 hiljada lajkova i 795 komentara, a sam profil 275 hiljada pratilaca.

Slično je primjećeno i u analiziranoj objavi koja prikazuje snimak s utakmice u Skenderiji uz naslov koji osuđuje „sramotno skandiranje navijača BiH na utakmici protiv Srbije“ (Klix.ba, Instagram profil, 2025).⁴ Iako je intonirana kao kritika ponašanja navijača, objava otvara prostor za snažne emotivne i nacionalno obojene reakcije publike. Kroz vizual mase i naglašavanje nacionalnog konteksta utakmice sadržaj se brzo transformira iz sportskog izvještaja u polje simboličkog nacionalnog sukoba, u kojem se sportski događaj koristi kao platforma za izražavanje kolektivnih identitetskih frustracija. Ova objava predstavlja okvir u kojem se nacionalni identiteti postavljaju u opoziciju, čime se sportski rivalitet pretvara u etnonacionalni antagonizam. Objava ovog profila ima 1,6 hiljada lajkova i 1,1 hiljada komentara, a sam profil 98,2 hiljada pratilaca.

Učesnik fokus grupe A.M. navodi: *Facebook profil E. K. predstavlja lični, ali istovremeno i javni komunikacijski kanal političkog aktera koji obnaša visoke političke funkcije. Iako društvene mreže formalno nemaju klasičnu uređivačku politiku poput profesionalnih medija, objave javnih funkcionera na ovim platformama imaju karakter javnog govora i snažan utjecaj na formiranje javnog mnijenja. S obzirom na širok doseg i interaktivnu prirodu Facebooka, ovakve objave često generiraju veliki broj reakcija i komentara, pri čemu se granice između političke kritike i govora mržnje lako brišu. Od javnih ličnosti se, upravo zbog njihove pozicije i odgovornosti, očekuje posebno pažljiv i inkluzivan jezik, što u ovom slučaju nije bio.* (Facebook profil 2025).⁵

4 Pristupljeno 23.12.2025, <https://www.instagram.com/p/DRsil1VjwJL/>

5 Pristupljeno 26.12.2025,
https://www.facebook.com/dinokonakovic.narodipravda.ba/posts/1274304587378814?ref=embed_post

Učesnica/ik fokus grupe Š.DŽ. analizirajući TikTok video koji je napravio korisnik s imenom „Četnički Vojvoda Neđo s Manjače“ (TikTok profil 2024)⁶ navodi da je platforma poduzela određene mjere prema problematičnim sadržajima koje je korisnik objavio. Ulaskom na profil, korisnice i korisnici TikToka dobit će obavještenje *Something went wrong, try again later*. Međutim, analizirani video je još uvijek dostupan na ovoj mreži. Ispitanica navodi: *Prilikom analize komentara koji se nalaze ispod videozapisa, uočeno je korištenje amharskog jezika iz Etiopije koji koristi pismo ge'ez. Naime, korisnici društvenih mreža poput TikToka su uvidjeli da govor mržnje mogu sakriti korištenjem „low-resource languages“ – jezike s nedovoljnim digitalnim resursom. Sistem za automatsku detekciju ne prepoznaje govor mržnje kada je korišten amharski jezik, čak iako je dio komentara na drugom jeziku. „Od 134 komentara, ISD je utvrdio da je 116 koristilo amharski jezik da „zaobiđe“ moderaciju“* (Institute for Strategic Dialogue 2025).

3.2. Religijski motivisan govor mržnje

Objava se odnosi na incident u mjestu Borina kod Kiseljaka, gdje su britanski državljani verbalno napadnuti od strane lokalnih mještana zbog pretpostavljene vjerske, nacionalne i rasne pripadnosti. Učesnica/ik fokus grupe M.R. ističe da, prema navodima objave, napadi su usmjereni na osobe za koje se pretpostavilo da su muslimani i „Arapi“, a incident je praćen uvredama, prijetnjama i isključujućim porukama. Narativ objave naglašava da su osobe legalno boravile u Bosni i Hercegovini te da je jedini razlog napada bila njihova boja kože i percipirani identitet, čime se incident pozicionira kao primjer diskriminacije i govora mržnje u javnom prostoru. Ovaj sadržaj predstavlja govor mržnje na vjerskoj, nacionalnoj i rasnoj osnovi jer su osobe ciljano napadnute isključivo zbog svoje pretpostavljene pripadnosti određenoj grupi. Komentari ispod ove objave predstavljaju izrazito problematičan segment jer dodatno radikaliziraju i normaliziraju govor mržnje započet samim incidentom. U njima se jasno uočava upotreba rasističkih, vjerskih i ksenofobnih stereotipa, pri čemu se osobe o kojima je riječ označavaju kao „Arapi“, „muslimani“ ili migranti, bez ikakvog interesa za njihov stvarni identitet ili individualne okolnosti. Takav diskurs svodi pojedince na kolektivne i stigmatizirane kategorije, čime se briše njihova individualnost i ljudsko dostojanstvo. Posebno je problematično što dio komentara relativizira ili opravdava verbalne napade i prijetnje, predstavljajući ih kao razumljivu ili očekivanu reakciju lokalne zajednice. Time se

6 Pristupljeno 08.12.2025., <https://vm.tiktok.com/ZMD6aPBEE/>

nasilni govor ne osuđuje, već se legitimizira i normalizira, što doprinosi stvaranju okruženja u kojem su mržnja i diskriminacija društveno prihvatljive. Neki komentari dodatno šire strah i nepovjerenje prema strancima, implicirajući da su osobe druge boje kože ili vjere prijetnja lokalnoj sigurnosti, iako za takve tvrdnje ne postoje nikakvi dokazi. Kroz komentare se također reproducira narativ „mi protiv njih“, u kojem se lokalno stanovništvo predstavlja kao homogena i ugrožena zajednica, dok se „drugi“ prikazuju kao uljezi koji nemaju pravo na prisustvo u određenom prostoru. Komentari koji umanjuju ozbiljnost izgovorenih prijetnji ili ih opravdavaju proizvode atmosferu straha šaljući poruku da su napadi na „druge“ prihvatljivi ili čak poželjni. Važan element govora mržnje u ovom slučaju jeste i kolektivizacija krivnje, gdje se pojedinačni incident koristi kao povod za generalizacije o čitavim grupama ljudi. Takav diskurs produbljuje društvene podjele, jača predrasude i doprinosi dugoročnom održavanju rasizma, ksenofobije i vjerske netrpeljivosti. (Crnahronikabih, Instagram profil, 2025)⁷

Reakcije je izazvala i izjava hrvatskog političara I. P. o obilježavanju Božića i figure Djeda Mraza među muslimanima u Sarajevu i Bosni i Hercegovini (Crnahronikabih, Instagram profil 2025).⁸ Učesnica/ik fokus grupe M.R. navodi da su naslov i vizual koncipirani tako da naglašavaju konfliktni potencijal teme, koristeći religijske simbole kao povod za polarizaciju javnosti. Iako je riječ o pojedinačnoj izjavi javne ličnosti, način prezentacije objave doprinosi njenom pretvaranju u širi identitetski problem unutar bosanskohercegovačkog društva. Komentari ispod objave predstavljaju ključni prostor u kojem se religijska mržnja eksplicitno artikuliše. U velikom broju reakcija muslimani se kolektivno predstavljaju kao homogena grupa kojoj se pripisuju određene osobine, uvjerenja i ponašanja. Umjesto rasprave o konkretnim izjavama I. P. komentari često prelaze u generalizacije o „muslimanima“, njihovoj vjeri i praksi. U pojedinim komentarima prisutna je patronizirajuća retorika, gdje se muslimanima „objašnjava“ kako bi trebali praktikovati svoju vjeru. Takav diskurs briše individualne razlike i negira autonomiju vjernika. Komentari time postaju sredstvo simboličke dominacije, u kojem većinska ili glasnija grupa sebi prisvaja pravo da tumači tuđu religiju. Prije svega, govor mržnje se ogleda u činjenici da se muslimani u komentarima ne posmatraju kao pojedinci, već isključivo kao kolektiv definisan vjerom. Time se vjera ne tretira kao privatno pravo, već kao javni „problem“ koji zahtijeva korekciju. Dodatno, prisutna je implicitna hijerarhija religija,

⁷ Pristupljeno 22.12.2025, https://www.instagram.com/p/DSAk99niOT/_/

⁸ Pristupljeno 24.12.2025, https://www.instagram.com/p/DSng9gNCA5v/?img_index=1_

u kojoj se hrišćanski običaji predstavljaju kao univerzalni i prihvatljivi, dok se islamski običaji prikazuju kao strani ili nekompatibilni. Također, komentari često koriste ironiju i omalovažavanje kao mehanizme prikrivene mržnje, što dodatno otežava njihovo sankcionisanje. U BiH, gdje su suživot i međureligijska tolerancija ključni za stabilnost društva, ovakvi diskursi predstavljaju ozbiljan izazov. Oni dugoročno podrivaju mogućnost zajedničkog javnog prostora zasnovanog na ravnopravnosti.

Učesnica/ik fokus grupe E.M. analizira i objavu na Facebook profilu E. P., javne ličnosti koja putem društvenih mreža dijeli poučne objave i predavanja o islamu (Facebook profil, 2025).⁹ Naime, studentica Nadija Delimeđac iz Novog Pazara se tokom studentskih protesta u Srbiji 2025. godine zagrlila sa studentom Savom Nikolićem iz Srbije. Delimeđac je nosila hidžab, dok je Nikolić nosio šajkaču, a zajedno su učestvovali u protestu „Pumpaj, pumpaj, Ibar vodo“ u Kraljevu. Nikolić je kasnije izjavio da nije bio upoznat s islamskim pravilima koja zabranjuju ovakav čin, te je naveo: „Nadija je u tom trenutku zaplakala, zagrlio sam je kako bih je utešio, ne znajući da to nisam trebao da uradim. Nakon zagrljaja, objasnila mi je da se ona ne grli zbog verskih pravila, zbog čega sam se ja osetio izuzetno loše i shvatio da sam načinio grešku“. Uprkos ovom objašnjenju, diskurs E.P. konotativno odražava nacionalistički stav prema Srbima, iako etnička pripadnost nije relevantna za tumačenje vjerskih propisa. Time se implicira da je upravo etnička pripadnost mladića ključni faktor u „činjenju harama“, čime se jedan autentičan, empatičan i ljudski čin solidarnosti između dvoje mladih ljudi koji se zalažu za ljudska prava, mir i društvenu pravdu instrumentalizira u svrhu jačanja etničkih podjela. Posredno se sugerira i da između Srba i Bošnjaka ne može postojati dublje međusobno razumijevanje, što predstavlja tipično nacionalističko polazište. Većina analiziranih objava ispitanika odnosi se na objave i komentare diseminirane sa ovog profila. Učesnica/ik fokus grupe S.K. navodi: „Njegovi statusi često izazivaju oštre reakcije online – neki ga podržavaju i cijene što jasno iznosi svoja uvjerenja, dok drugi kritiziraju njegove stavove kao previše konzervativne, kontraverzne ili čak problematične“ (Facebook profil, 2026).¹⁰

4. REZULTATI ISPITIVANJA U OKVIRU FOKUS GRUPE

Sumirajući analize i deskripcije ispitanika fokus grupe možemo izdvojiti nekoliko zajedničkih nalaza:

9 Pristupljeno 01.11.2025,
 <https://www.facebook.com/100044016704840/posts/1370033137807230/?rclid=JL4k4pEYGXqQOFYB>

10 Pristupljeno 04.01.2026,
 <https://www.facebook.com/search/topq=elvedin%20pezi%C4%87%20bo%C5%BEi%C4%87>

- govor mržnje na društvenim mrežama je sveprisutan;
- mržnja se ne pojavljuje samo kroz otvorene uvrede, već često kroz „šalu“, satiru, senzacionalističke naslove ili navodne rasprave te ne može biti detektovan jasno;
- teme poput nacionalnog identiteta i religije posebno su osjetljive i često služe kao okidač za širenje netrpeljivosti;
- analizirani sadržaji imaju veliku dostupnost/popularnost (broj pratilaca, korisnika, dijeljenja, pregleda, uključenost u komentarisanje); objave su imale desetine hiljada pregleda, veliki broj dijeljenja i stotine komentara;
- komentari korisnika često idu korak dalje od same objave i pretvaraju digitalni prostor u mjesto vrijeđanja i dehumanizacije;
- govor mržnje često ne ostaje na nivou pojedinačnih uvreda, već se pretvara u kolektivno osuđivanje i isključivanje;
- način na koji su objave oblikovane i predstavljene često direktno utiče na reakcije publike, što pokazuje da govor mržnje nije uvijek samo odgovornost pojedinaca koji komentarišu;
- digitalni prostor često postaje zamjena za stvarni javni prostor na način da govor mržnje prestaje biti samo problem interneta i postaje društveni problem u širem smislu;
- granica između slobode izražavanja i govora mržnje često je namjerno zamagljena, govor mržnje se opravdava pravom na mišljenje, iako u suštini krši osnovna prava drugih ljudi, poput prava na dostojanstvo, sigurnost i ravnopravnost;
- odgovornost za borbu protiv govora mržnje ne leži samo na institucijama i medijima, već i na svakom pojedincu koji učestvuje u online komunikaciji;
- govor mržnje na društvenim mrežama dovodi do normalizacije netrpeljivosti u društvu i može uticati na način na koji razmišljamo o drugima;
- govor mržnje na društvenim mrežama može imati posljedice po društvenu koheziju, ljudska prava i slobodu izražavanja;
- komentari krše pravila platforme o zabranjenom govoru mržnje i uvredljivom sadržaju ali, uglavnom, nisu sankcionisani niti moderirani.

Rezultati ispitivanja u okviru fokus grupe potvrđuju P.H. 1 *Mladi prepoznaju sadržaje sa elementima govora mržnje na društvenim mrežama*. Grupa ispitanika jasno prepoznaje sadržaje sa elementima govora mržnje na društvenim mrežama, odnosno, problematične tačke u sadržajima i pretpostavljaju njihove štetne utica-

je. Izolacijom i povezivanjem korisničkih objava sa korisničkim komentarima i njihovom analizom učesnici pretpostavljaju način na koji problematični sadržaji mogu imati uticaj na formiranje društveno-političkih stavova mladih, čime, djelimično potvrđuju pomoćno stajalište P.H. 2 *Na formiranje mišljenja i stavova mladih utiču problematični diseminirani sadržaji na društvenim mrežama*. Rezultate analize, ipak, trebalo bi razmotriti u kontekstu činjenice da je odabrana grupa ispitanika imala stečena znanja iz oblasti informacijsko/komunikacijske pismenosti. Preporuka za buduća istraživanja, jeste kooreliranje rezultata sa nalazima grupe ispitanika odabarnih pod uvjetom drugačijih kriterija.

5. REZULTATI ANKETNOG ISPITIVANJA

Rezultati provedenog anketnog istraživanja ukazuju na izraženu digitalnu orijentiranost mladih u Federaciji Bosne i Hercegovine i jednako tako na kompleksan odnos prema sadržajima na društvenim mrežama. Uzorak koji je korišten isključivo za potrebe izrade ovog teksta obuhvatio je 25 ispitanika, dominantno u dobi od 18 do 25 godina (84%), većinom ženskog spola (68%).

Analiza izvora informiranja pokazuje jasnu dominaciju digitalnih medija. Ovdje je bilo moguće koristiti višestruki odgovor tako da online medije koristi 92% ispitanika, dok društvene mreže koristi 84%, što potvrđuje da su digitalne platforme primarni kanal informiranja mladih. Tradicionalni mediji, poput televizije, zadržavaju umjeren uticaj (48%), dok radio i štampa imaju marginalnu ulogu (4%).

Kada je riječ o konkretnim platformama, Instagram se ističe kao najčešće korištena društvena mreža (92%), zatim TikTok (56%) i Facebook (48%). Ova struktura upućuje na preferenciju vizualno orijentiranih i kratkih formata sadržaja, što je u skladu sa savremenim trendovima digitalne komunikacije među mladima.

Rezultati također pokazuju da ispitanici ne iskazuju bezrezervno povjerenje u sadržaje na društvenim mrežama. Čak 96% ispitanika navodi da povjerenje zavisi od izvora i vrste informacije, dok samo 4% iskazuje potpuno povjerenje. Slično tome, 80% ispitanika smatra da mogućnost dobijanja objektivnih informacija zavisi od izvora. Ovi nalazi ukazuju na razvijenu svijest o potencijalnoj pristrasnosti i nepouzdanosti digitalnih sadržaja, odnosno na određeni nivo medijske pismenosti.

Visok procenat ispitanika (96%) smatra da može prepoznati politički pristrasan sadržaj, dok 92% prepoznaje sadržaje koji potiču netrpeljivost, mržnju i nasilje. Međutim, uprkos tome, rezultati ukazuju na snažan negativan emocionalni uticaj takvih sadržaja. Naime, 80% ispitanika navodi da se često osjeća uvrijeđeno, di-

skriminirano ili stigmatizirano zbog objava i komentara na društvenim mrežama zasnovanih na religijskoj ili etničkoj osnovi. Ovaj nalaz potvrđuje da izloženost online govoru mržnje predstavlja značajan psihosocijalni problem.

U pogledu reakcije na problematične sadržaje, rezultati pokazuju relativno nizak nivo aktivnog angažmana. Iako dio (32%) ispitanika prijavljuje neprimjeren sadržaj, značajan broj ostaje pasivan (28) ili ne reagira uopće (24%). Sličan obrazac uočava se i kod spremnosti na javno reagiranje, gdje većina ispitanika nije sigurna (40%) ili ne bi reagirala (36%). Ovo može ukazivati na osjećaj nemoći, nedostatak povjerenja u djelotvornost prijavljivanja ili strah od negativnih posljedica javnog istupanja.

Uticaj društvenih mreža na formiranje stavova ispitanici uglavnom procjenjuju kao djelimičan (56%), dok 28% smatra da nema utjecaja. Međutim, kvalitativni odgovori pokazuju da sadržaji mogu značajno oblikovati percepciju političkih događaja, društvenih problema i međugrupnih odnosa. Posebno je uočljivo da sadržaji mogu istovremeno poticati polarizaciju (npr. objave koje šire međuetničku netrpeljivost) ali i promovirati pozitivne vrijednosti poput solidarnosti i međureligijskog razumijevanja.

Analiza interesa za sadržaje koji sadrže elemente govora mržnje pokazuje da dio ispitanika takve sadržaje prati iz informativnih razloga (32%) ili radi razumijevanja društvenih dešavanja (48%), dok ih manji dio potpuno izbjegava (24%). To nam govori da postoji ambivalentan odnos prema negativnim sadržajima, istovremeno odbijanje i potreba za informiranošću.

U pogledu participacije u diskusijama, većina ispitanika povremeno čita komentare ispod objava (64%), pri čemu dio njih komentare smatra važnim za razumijevanje javnog mišljenja ili za sticanje dodatnih informacija. Time komentari postaju sekundarni izvor interpretacije događaja, ali i potencijalni prostor širenja dezinformacija i govora mržnje.

Većina ispitanika navodi da posjeduje ili djelimično posjeduje znanja i vještine potrebne za prepoznavanje i reagiranje na problematične sadržaje (64%), dok značajan dio izražava želju za dodatnom edukacijom (28%). Ovaj nalaz sugerira potrebu za sistemskim programima razvoja medijske i digitalne pismenosti među mladima.

Rezultati istraživanja potvrđuju da društvene mreže predstavljaju dominantan informacijski i komunikacijski prostor mladih u Federaciji Bosne i Hercegovine. Iako ispitanici pokazuju relativno visok nivo svijesti o pristrasnosti, manipulaciji i govoru mržnje, istovremeno su izloženi negativnim emocionalnim i društvenim posljedicama takvih sadržaja te rijetko poduzimaju aktivne mjere reagiranja. Elaborirani rezulta-

ti istraživanja dopunjuju potvrđena pomoćna stajališta P.H. 1 i P.H. 2. Rezultati anketnog ispitivanja potvrđuju P.H. 3 *Mladi učestvuju u komunikacijskim procesima u kojima se na društvenim mrežama diseminiraju sadržaji sa elementima govora mržnje* ali ne i P.H. 4 *Mladi reaguju (suprotstavljaju, štite se od) na problematične sadržaje na društvenim mrežama*. Na osnovu toga možemo zaključiti da digitalna kompetencija mladih nije u potpunosti praćena građanskom i participativnom kompetencijom što nam govori da postoji potreba za daljnjim razvojem medijske pismenosti, kritičkog mišljenja i digitalne odgovornosti.

6. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Istraživanje koje smo proveli potvrđuje polaznu pretpostavku da govor mržnje na društvenim mrežama predstavlja važan faktor u procesu oblikovanja društveno-političkih stavova mladih u Bosni i Hercegovini. U kontekstu postkonfliktnog i etnički kompleksnog društva digitalni prostor ne funkcioniše samo kao neutralni kanal komunikacije, već i kao dinamično polje u kojem se reproduciraju, intenziviraju i normaliziraju različite forme društvenih predrasuda i stereotipa. Društvene mreže, kao primarni komunikacijski alati mladih, postaju prostor u kojem se identiteti afirmiraju, osporavaju i redefinišu, a narativi mržnje često zadobijaju širok domet i legitimitet kroz interakciju korisnika.

Rezultati kvalitativne analize sadržaja ukazuju na to da se govor mržnje ne manifestira isključivo kroz otvorene i eksplicitne oblike uvreda, već i kroz prikrivene diskurzivne obrasce poput ironije, humora, implicitnih prijetnji i kolektivizaciju krivnje. Posebno osjetljive teme koje se tiču etničkog i religijskog identiteta predstavljaju dominantne okidače za polarizirane reakcije, pri čemu komentari korisnika nerijetko nadilaze inicijalni sadržaj i proizvode dodatnu radikalizaciju diskursa. Na taj način digitalni prostor postaje ambijent u kojem se neprijateljski narativi ne samo šire, već i učvršćuju kroz participativnu kulturu komentisanja i dijeljenja.

Nalazi fokus grupe i anketnog ispitivanja pokazuju da mladi u značajnoj mjeri prepoznaju sadržaje sa elementima govora mržnje i pretpostavljaju njihove štetne posljedice. Ipak, istovremeno je prisutna ambivalentnost u odnosu prema takvim sadržajima budući da dio ispitanika ostaje pasivan posmatrač dok je manji broj aktivno uključen u procese prijavljivanja ili suprotstavljanja. Ovaj nesrazmjer između svijesti o problemu i konkretne reakcije ukazuje na potrebu jačanja ne samo medijske i informacijske pismenosti, već i građanske odgovornosti u digitalnom prostoru.

Analiza također potvrđuje da algoritamske logike platformi, visoka vidljivost i popularnost problematičnih objava, kao i nedovoljno dosljedna moderacija sadržaja, doprinose normalizaciji netrpeljivosti. Time govor mržnje prestaje biti izolirani incident i prerasta u obrazac komunikacije koji može dugoročno utjecati na percepciju „drugog“, jačanje stereotipa i produbljivanje društvene distance. U takvom okruženju mladi, kao populacija u fazi intenzivnog formiranja identiteta i političkih uvjerenja, ostaju posebno ranjiva kategorija.

Na kraju konstatujemo da borba protiv govora mržnje na društvenim mrežama zahtijeva višedimenzionalan pristup koji podrazumijeva unapređenje normativnog i regulatornog okvira, odgovorniju uređivačku praksu medija, dosljedniju moderaciju platformi, ali i sistemsko ulaganje u obrazovanje mladih u oblasti kritičkog mišljenja, medijske pismenosti i interkulturalnog dijaloga. Samo kroz integrirani institucionalni i društveni odgovor moguće je osigurati digitalni javni prostor koji će biti zasnovan na principima dostojanstva, ravnopravnosti i demokratske kulture.

Izvori i literatura

1. Butler, Judith (2021), *Excitable speech: A politics of the performative*, Routledge
2. Clarke, Ben, William H. Thompson (2025), "Fast and furious: Temporal patterns of incivility in online comments", *New Media & Society*, 0(0), 1-21. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/14614448251359624>
3. Crnahronikabih, Instagram profil (2025), „Adnanu policija u Doboju oduzela majicu sa grbom Armije BiH: ‘Htjeli su da se skidam na ulici’”; pristupljeno: 22.12.2025; https://www.instagram.com/p/DR8_mJqCH3s/?img_index=1_
4. Crnahronikabih, Instagram profil (2025), „Ivan Pernar objavom o Božiću i Djeda Mrazu među muslimanima u Sarajevu izazvao burne reakcije”; pristupljeno: 24.12.2025, https://www.instagram.com/p/DSng9gNCA5v/?img_index=1_
5. Crnahronikabih, Instagram profil (2025); pristupljeno: 22.12.2025, https://www.instagram.com/p/DSAk99niOT/_/
6. Četnički Vojvoda Neđo s Manjače, TikTok profil (2024); pristupljeno: 08.12.2025., https://vm.tiktok.com/ZMD6aPBEE/_
7. E. K., Facebook profil (2025), Pristupljeno: 26.12.2025, https://www.facebook.com/dinokonakovic.narodipravda.ba/posts/1274304587378814?ref=embed_post_

8. E. P., Facebook profil (2025); pristupljeno: 01.11.2025, <https://www.facebook.com/100044016704840/posts/1370033137807230/rdid=JL4k4pEYGXqQOFYB>.
9. E. P., Facebook profil (2026); pristupljeno: 04.01.2026, https://www.facebook.com/search/topq=elvedin%20pezi%C4%87%20bo%C5%BEi%C4%87_
10. Filipović, Azra, Nermina Mujagić, Verica Kalajdžić (ur.) (2020), *GOVOR(OM) mržnje protiv medija*, Društvo novinara Bosne i Hercegovine, Sarajevo
11. Heinze, Eric (2013), *The concept of injustice*, Routledge
12. Heinze, Eric (2016), *Hate speech and democratic citizenship*, Oxford University Press
13. Hodžić, Sanela, Anida Sokol (2019), *Surfanje po tankom ledu: mladi, mediji, problematični sadržaji*, Mediacentar, Sarajevo
14. Institute for Strategic Dialogue (2025), <https://www.isdglobal.org/our-expertise/targeted-threats-hate-and-abuse/>, pristupljeno februar 2026.
15. Jonev Ćiraković, Katarina, Zoran Pavlović, Ivana Stevanović (ur.) (2022), *Govor mržnje i nasilje na internetu među decom i mladima*, Pokrajinski zaštitnik građana – ombudsman, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Novi Sad
16. Kaye, David (2019), *Speech police: The global struggle to govern the Internet*, Columbia Global Reports
17. Klix.ba, Instagram profil (2025), "Sramotno skandiranje navijača BiH na utakmici protiv Srbije"; pristupljeno: 23.12.2025., https://www.instagram.com/p/Dr sill1VjwJL/_
18. Leung, Candance, Richard Frank (2020), "Unity Starts with U: A Case Study of a Counter-Hate Campaign Through the Use of Social Media Platforms", *Journal of Hate Studies*, 16(1), 69–83.
19. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (2022), *Mapiranje odgovora na govor mržnje u Bosni i Hercegovini, Izvještaj o situacionoj analizi i mapiranju*, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, Sarajevo, http://www.mhrr.gov.ba/ljudska_praa/MPBos.pdf, pristupljeno februar 2026.
20. Monge, Charles K, Nicholas L. Matthews, David C. DeAndrea (2024), "The persistence of toxic online messages influences perceptions of harm and attributions of blame", *Journal of Communication*, 74(5), 399–409.

21. Mujagić, Nermina, Verica Kalajdžić (2020), *GOVOR(OM) mržnje protiv medija*, Društvo novinara Bosne i Hercegovine, Sarajevo
22. Osmić, Amer, Lejla Turčilo, Nermina Mujagić, Sanela Šadić, Abdel Alibegović, Anida Dudić-Sijamija (2024), *Studija o mladima: istraživanje položaja, mišljenja i stavova mladih u Bosni i Hercegovini*, Friedrich-Ebert-Stiftung, Sarajevo
23. Pavlović Zoran, Ivana Stevanović (2022), *Zbornik radova Govor mržnje*, Pokrajinski zaštitnik građana – ombudsman, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Novi Sad
24. Post, Robert (2009), "Hate Speech", in: Ivan Hare, and James Weinstein (eds.), *Extreme Speech and Democracy*, Oxford Academic, Oxford, 123-138.
25. Schindler, Max, Emese Domahidi (2021), "The growing field of interdisciplinary research on user comments: A computational scoping review", *New Media & Society*, 23(8), 2474-2492.
26. Schmid, Ursula Kristin, Anna Sophie Kümpel, Diana Rieger (2024), "How social media users perceive different forms of online hate speech: A qualitative multi-method study", *New Media & Society*, 26(5), 2614-2632.
27. Sokol, Anida, Maja Čalović (2022), *Regulacija štetnog sadržaja na internetu u Bosni i Hercegovini: Između slobode izražavanja i štete po demokratiju*. Mediacentar, Sarajevo
28. Turčilo, Lejla, Amer, Osmić, Jusuf Ziga (2017), *Mladi, politika i mediji Priručnik za razvijanje političke i medijske pismenosti mladih*, Friedrich-Ebert-Stiftung, Sarajevo
29. Vijeće za štampu i online medije (2021), *Kodeks za štampane i online medije Bosne i Hercegovine*, Vijeće za štampu i online medije, Sarajevo
30. Waldron, Jeremy (2009), "Dignity and defamation: The visibility of hate", *Harvard Law Review*, 123(7), 1596-1657
31. Waldron, Jeremy (2012), *The harm in hate speech*, Harvard University Press
32. Yang, Yukun, Robin Lange, Yid Zhang, Joseph B. Walther (2025), "How social responses to online hate messages affect hatefulness", *New Media & Society*, 0(0).

THE INFLUENCE OF HATE SPEECH ON SOCIAL MEDIA ON SHAPING YOUNG PEOPLE'S SOCIO-POLITICAL ATTITUDES

Summary:

The modern media environment today includes forms of interactivity through a wide variety of communication channels. Promoting and supporting hatred, violence, and intolerance through the media and other communication channels in sensitive ethnically divided societies, such as Bosnia and Herzegovina, can result in immeasurable consequences. The research aimed to analyze, within a selected group of respondents, the degree of recognition and perception of content with elements of hate on social networks using the survey and focus group method, and to identify possible forms of influence of such content on the formation of attitudes of young people in Bosnia and Herzegovina. The analysis starts from the standpoint that adequate forms of recognition and condemnation of all forms of dissemination of content with elements of hate can influence the creation of consensus, unity, tolerance, peace, and a stable and safe socio-political environment in the future. The research results show that young people to a significant extent recognize content with elements of hate speech and assume their harmful consequences. Social networks, as the primary communication tools of young people, are becoming a space in which identities are affirmed, contested and redefined, and hate narratives often gain wide reach and legitimacy through user interaction. Hate speech on social networks is not manifested exclusively through open and explicit forms of insults, but also through covert discursive patterns, with topics related to ethnic and religious identity being the dominant triggers for polarized user reactions and the production of additional radicalization of discourse.

Keywords: youth; social networks; hate speech; politics; security

Adrese autorica

Authors' address

Irena Praskač – Salčin
Univerzitet u Sarajevu
Fakultet političkih nauka
irena.praskac@fpn.unsa.ba

Selma Ćosić
Univerzitet u Sarajevu
Fakultet političkih nauka
selma.cosic@fpn.unsa.ba

Elma Huruz Memović
Univerzitet u Sarajevu
Fakultet političkih nauka
elma.huruz@fpn.unsa.ba